

Departamento di
Enseñansa Aruba

Landsexamen

GESCHIEDENIS HAVO

VAKINFORMATIE LANDSEXAMEN 2027

Departamento di Enseñansa Aruba
Stadionweg 37
Tel: 5283400
Email: examen@ea.aw
Website: www.ea.aw

Departamento di
Enseñansa Aruba

Landsexamen

De vakinformatie wordt samengesteld door Departamento di Enseñansa Aruba en vastgesteld door de minister.

Departamento di
Enseñansa Aruba

Landsexamen

Inhoud

1. INLEIDENDE OPMERKINGEN	4
2. EXAMENPROGRAMMA	4
3. COMMISSIE-EXAMENS	5
4. BEREKENING EINDCIJFER	5
BIJLAGE 1 EXAMENSTOF	6

1. Inleidende opmerkingen

Het landsexamen geschiedenis havo bestaat uit twee (2) schriftelijke commissie-examens. Deze examens zijn verplichte onderdelen van het landsexamen. In het examenprogramma staat onder meer beschreven welke delen van de examenstof via commissie-examen deel 1 en deel 2 worden getoetst.

2. Examenprogramma

In [Bijlage 1](#) staat een beschrijving van de examenstof.

In de onderstaande tabel geeft een 'ja' aan in welk(e) examen(s) de vaardigheden en kennis getoetst worden.

Tabel 1 verdeling van de vaardigheden en kennis over de verschillende examens

Domein	Subdomein en eindtermen	Centraal examen *	DEEL 1 Schriftelijke commissie- examen	DEEL 2 Schriftelijke commissie- examen
A Vaardigheden	A1 Bron- en vraagstelling	ja	ja	Ja
	A2 Feit en mening	ja	ja	Ja
	A3 Oorzaken en gevolgen	ja	ja	Ja
	A4 Verandering en continuïteit	ja	ja	Ja
	A5 Inleving en standplaatsgebondenheid	ja	ja	ja
	A6 Interpretatie	ja	ja	Ja
	A7 Historisch onderzoek	ja	ja	Ja
	A8 Informatie- en communicatietechnologie	ja	ja	ja
B Sociaal- economische aspecten	Levensonderhoud, sociale verhoudingen en primaire samenlevingsverbanden	nee	nee	ja
C Bestuur en politiek	E1 Staten en naties	ja	ja	nee
	E2 Oorlog en vrede	ja	nee	ja
	E3 Staatsinrichting	ja	ja	nee
	E4 Politieke cultuur	ja	nee	ja

Domein	Subdomein en eindtermen	Centraal examen *	DEEL 1 Schriftelijke commissie-examen	DEEL 2 Schriftelijke commissie-examen
D Cultureel-maatschappelijke aspecten	F1 Acculturatie	nee	ja	nee
	F2 Vormgeving van de Arubaanse cultuur	nee	nee	ja
*Het vak geschiedenis heeft in het schooljaar 2026-2027 geen centraal examen , maar wordt afgesloten met alleen commissie-examens.				

3. Commissie-examens

De volledige examenstof is verdeeld over twee (2) schriftelijke commissie-examens zoals aangegeven in het examenprogramma. In [Bijlage 1](#) staat een beschrijving van de examenstof.

In de onderstaande tabel staat een overzicht van de aard, de duur en de weging van de commissie-examens.

Tabel 3 voorschriften voor de commissie-examens

Commissie-examens	Opdracht	Tijdsduur	Herkansing mogelijk	Weging
DEEL 1 Schriftelijke commissie-examen	Lezen en beantwoorden van vragen en maken van opdrachten	120 minuten	ja	1
DEEL 2 Schriftelijke commissie-examen	Lezen en beantwoorden van vragen en maken van opdrachten	120 minuten	nee	1

4. Berekening eindcijfer

Het eindcijfer is het gemiddelde van het cijfer voor het centraal examen en het cijfer voor het commissie-examen.

Eindcijfer=

(cijfer commissie-examen DEEL 1 + cijfer commissie-examen DEEL 2) gedeeld door 2, afgerond op een heel getal.

Bijlage 1 Examenstof

A VAARDIGHEDEN

A1 Bron- en vraagstelling

- A1.1 De kandidaat kan de aard van verschillende soorten bronnen onderscheiden.
- A1.2 De kandidaat kan aan de hand van voorgelegde bronnen vragen en hypothesen formuleren.
- A1.3 De kandidaat kan bronnen verzamelen om een voorgelegde/zelf verzonden hypothese te kunnen beantwoorden.
- A1.4 De kandidaat kan de waarde van een bron vaststellen, rekening houdend met representativiteit en betrouwbaarheid.
- A1.5 De kandidaat kan bronnen selecteren en ordenen.

A2 Feit en mening

- A2.1 De kandidaat kan feiten kritisch vaststellen en onderscheid maken tussen subjectiviteit en objectiviteit.
- A2.2 De kandidaat kan hindernissen herkennen die objectiviteit in de weg staan.
- A2.3 De kandidaat kan een beargumenteerde mening geven over een bepaald onderwerp, zowel mondeling als schriftelijk.
- A2.4 De kandidaat kan zich inleven in en respect opbrengen voor de mening van een ander.

A3 Oorzaken en gevolgen

- A3.1 De kandidaat kan de verschillende soorten oorzaken van verschijnselen en gebeurtenissen aangeven.
- A3.2 De kandidaat kan gewilde en ongewilde, bedoelde en onbedoelde, directe en indirecte oorzaken en gevolgen onderscheiden.
- A3.3 De kandidaat kan direct optredende en later aan de dag tredende gevolgen van elkaar onderscheiden.
- A3.4 De kandidaat kan onderscheid maken tussen oorzaken (belangrijke/minder belangrijke) en de directe aanleiding van een gebeurtenis, alsmede de gevolgen hiervan.
- A3.5 De kandidaat kan de chronologische volgorde van gebeurtenissen aangeven en volgens de indeling van de geschiedenis in tijdvakken, via de tijdbalken.

A4 Verandering en continuïteit

- A4.1 De kandidaat kan ontwikkelingen in een bepaalde tijd aanwijzen en daarbij verschillende perioden en samenlevingen met elkaar vergelijken.
- A4.2 De kandidaat kan het constante onderscheiden van het bijzondere en incidentele.
- A4.3 De kandidaat kan factoren onderkennen die verandering of behoud van het bestaande bevorderen.
- A4.4 De kandidaat kan onderkennen dat elke tijd wordt beïnvloed door het verleden.

A5 Inleving en stand-plaatsgebondenheid

- A5.1 De kandidaat kan zich verplaatsen in opvattingen, motieven, interesses, waarden en verwachtingen van mensen van vroeger.
- A5.2 De kandidaat kan standplaatsgebondenheid van anderen en van zichzelf onderkennen onder andere bij het bestuderen van bronnen en bij het aangeven van oorzaken voor bepaalde gebeurtenissen.
- A5.3 De kandidaat kan de handelingen van personen en situaties beschrijven en verklaren, rekening houdend met de opvattingen/kennis uit die tijd.
- A5.4 De kandidaat kan verschillen aangeven tussen diverse soorten van mentaliteit in verschillende perioden.

A6 Interpretatie

- A6.1 De kandidaat kan een geboden samenhang zien als een interpretatie temidden van andere mogelijkheden.
- A6.2 De kandidaat kan een historische situatie zo goed mogelijk reconstrueren.
- A6.3 De kandidaat kan verbanden leggen tussen verzamelde gegevens.
- A6.4 De kandidaat kan een hoeveelheid gegevens in een eigen interpretatie verwerken.
- A6.5 De kandidaat kan aangeven dat het vergelijken in de tijd het zicht op de eigen tijd vergroot.
- A6.6 De kandidaat kan een interpretatie toetsen aan nieuwe gegevens en bijstellen.
- A6.7 De kandidaat kan meerdere manieren aangeven tussen hoe je iets kunt interpreteren.

A7 Historisch onderzoek

- A7.1 De kandidaat kan een hypothese opstellen voor een klein historisch onderzoek met de daarbij behorende deelvragen.
- A7.2 De kandidaat kan een plan van aanpak maken en volgen.
- A7.3 De kandidaat kan relevant bronnenmateriaal selecteren en verwerken.
- A7.4 De kandidaat kan een conclusie formuleren, die gebaseerd is op het aangehaalde bronnenmateriaal, behorende bij de hoofdvraag en de deelvragen.
- A7.5 De kandidaat kan onderzoeksresultaten presenteren.
- A7.6 De kandidaat kan het eigen onderzoek op basis van een stappenplan evalueren.
- A7.7 De kandidaat kan een eigen standpunt weergeven en beargumenteren.

A8 Informatie- en communicatie-technologie

- A8.1 De kandidaat kan gebruik maken van informatie- en communicatietechnologie bij het raadplegen, verwerken en presenteren van informatie met betrekking tot historische gebeurtenissen en personen.

B SOCIAAL-ECONOMISCHE ASPECTEN

B1 Levensonderhoud, sociale verhoudingen en primaire samenlevingsverbanden

- B1 De kandidaat kan uitleggen onder invloed van welke omstandigheden en processen tijdens de overgang van een agrarisch-ambachtelijke naar een industriële maatschappij/technologisch tijdperk, veranderingen zijn opgetreden in de economische en sociale structuur.
- B1.1 De kandidaat kan een verband leggen tussen de economische ontwikkeling en de veranderingen die zijn opgetreden t.a.v. productie, distributie, arbeid, natuur en techniek.
- B1.2 De kandidaat kan invloed en gevolgen beschrijven van deze historische processen op arbeidsomstandigheden en –verhoudingen.
- B1.3 De kandidaat kan de invloed van sociale wetgeving en sociaal-politieke bewegingen op primaire samenlevingsverbanden beschrijven.
- B1.4 De kandidaat kan aan de hand van een nader afgebakend thema het verband aangeven tussen veranderende bestaansmiddelen en technologische vooruitgang.

C BESTUUR EN POLITIEK

C1 Staten en naties

- C1 De kandidaat kan uitleggen onder invloed van welke omstandigheden en processen staats- en natievorming in de 19de en 20ste eeuw heeft plaatsgevonden. Tevens kan de kandidaat verschillende staatsvormen omschrijven.
- C1.1 De kandidaat kan verschillende staatsvormen herkennen zoals een federale staatsvorm, eenheidsstaat, totalitaire staat en een dictatoriale staat.
- C1.2 De kandidaat kan verschillende vormen van nationalisme onderscheiden.
- C1.3 De kandidaat kan het proces van natievorming verklaren en daarbij de rol van taal, onderwijs, cultuur en politiek aangeven.
- C1.4 De kandidaat kan de mate van samenwerking binnen het Amerikaanse continent en de gevolgen daarvan voor het natiebesef aangeven.

C2 Oorlog en vrede

- C2 De kandidaat kan uitleggen onder invloed van welke omstandigheden en processen in de 19de en 20ste eeuw veranderingen zijn opgetreden in de internationale betrekkingen op het gebied van oorlogsvoering, veiligheid en vrede.
- C2.1 De kandidaat kan historische voorbeelden geven van de escalatie van nationale en internationale conflicten en oorlogen.
- C2.2 De kandidaat kan de mate van institutionalisering van internationale samenwerking op het gebied van vrede en veiligheid beschrijven en verklaren en daarbij de betekenis van het internationaal recht aangeven.
- C2.3 De kandidaat kan internationale tegenstellingen en conflicten in verband brengen met ideologische, economische en machtspolitieke belangen.

C3 Staatsinrichting

- C3 De kandidaat kan uitleggen onder invloed van welke omstandigheden en processen het politieke systeem en de politieke cultuur op Aruba zich sinds het begin van de 20ste eeuw hebben ontwikkeld.
- C3.1 De kandidaat kan de invloed van de media, vakbonden en andere belangengroepen op de politieke besluitvorming uitleggen, voor zowel vroeger als nu.
- C3.2 De kandidaat kan uitleggen hoe het bestuur op Aruba in elkaar zit.
- C3.3 De kandidaat kan de positie van Aruba binnen het Koninkrijk der Nederlanden beschrijven en kan een mening geven omtrent onenigheden binnen het Koninkrijk voor wat betreft de Arubaanse autonomie en de koninkrijksaangelegenheden.
- C3.4 De kandidaat kan uitleggen hoe de staatsinrichting in de VS in elkaar zit en deze vergelijken met de Arubaanse staatsinrichting.

C4 Politieke cultuur

- C4 De kandidaat kan omschrijven wat bedoeld wordt met de politieke cultuur van een land.
- C4.1 De kandidaat kan uitleggen hoe de politieke cultuur op Aruba in elkaar zit, hoe deze tot stand is gekomen en de kandidaaten moet een standpunt kunnen vormen over het al dan niet goed in elkaar zitten van de politieke cultuur op Aruba.

D CULTUREEL-MAATSCHAPPELIJKE ASPECTEN

D1 Acculturatie

- D1 De kandidaat kan uitleggen op welke wijze migratiebewegingen van invloed zijn geweest op culturele veranderingen tijdens de overgang naar de verschillende maatschappijtypen.
- D1.1 De kandidaat kan gevolgen voor autochtonen van de komst van nieuwe immigrantengroepen en reacties van deze migranten op hun nieuwe omgeving beschrijven.

D2 Vormgeving van de Arubaanse cultuur

- D.2.1 De kandidaat kan gewoonten, gebruiken, normen, waarden en opvattingen van sociale groepen herkennen als kenmerkend voor bepaalde groepen en het belang van deze groepen voor maatschappelijke ontwikkelingen toelichten.
- D2.2 De kandidaat kan eigen gewoonten, normen, waarden en opvattingen vergelijken met die van vroeger en met die van hedendaagse sociale groepen.
- D2.3 De kandidaat kan aangeven wat de invloed van taal, media, onderwijs en volksverhalen is op het ontwikkelen van de identiteit van een volk.